

Sygn. akt II CSK 207/20

POSTANOWIENIE

Dnia 10 listopada 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marian Kocon (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Maria Szulc

SSN Roman Trzaskowski

w sprawie z wniosku Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w S.

przy uczestnictwie A. C.

o umieszczenie w szpitalu psychiatrycznym,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 10 listopada 2020 r.,

skargi kasacyjnej uczestnika postępowania

od postanowienia Sądu Okręgowego w K.

z dnia 24 września 2019 r., sygn. akt VII Ca (...),

uchyla zaskarżone postanowienie oraz postanowienie Sądu Rejonowego w S. z dnia 7 lutego 2019 r., III RNs (...) i przekazuje sprawę Sądowi Rejonowemu w S. do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego; przyznaje od Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w K. na rzecz radcy prawnego S. C. kwotę 180 zł (sto osiemdziesiąt) powiększoną o należny podatek od towarów i usług tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej skarżącemu z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w S. na wniosek Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w S. postanowieniem z dnia 7 lutego 2019 r. orzekł o potrzebie przyjęcia uczestnika A. C., urodzonego 16 lipca 1955 r., do szpitala psychiatrycznego bez jego zgody, a Sąd Okręgowy w K. postanowieniem z dnia 24 września 2019 r. oddalił apelację uczestnika od tego postanowienia.

Skarga kasacyjna uczestnika od postanowienie Sadu Okręgowego - oparta na obu podstawach z art. 398³ k.p.c. - zawiera zarzut naruszenia art. 386 § 2 w zw. z art. 379 pkt 5 i 214 § 1 k.p.c., a także art. 286 w zw. z art. 391 § 1 i 386 § 4 k.p.c., art. 233 § 1, 386 2 k.p.c., art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz. U 1993, Nr 61 poz. 284 ze zm.) w zw. z art. 29 ust. 1 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego (jedn. tekst: Dz. U. 2020, poz. 685, dalej też ("u.o.z.p."), i zmierza do uchylenia tego postanowienia oraz poprzedzającego postanowienia Sądu Rejonowego i przekazania sprawy temu ostatniemu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 29 ust. 1-3 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego do szpitala psychiatrycznego może być przyjęta, bez zgody wymaganej według art. 22 tej ustawy, osoba chora psychicznie, której dotychczasowe zachowanie wskazuje na to, że nieprzyjęcie do szpitala spowoduje znaczne pogorszenie stanu zdrowia psychicznego, bądź która jest niezdolna do samodzielnego zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych, a uzasadnione jest przewidywanie, że leczenie w szpitalu psychiatrycznym przyniesie poprawę jej stanu zdrowia O potrzebie przyjęcia bez zgody orzeka sąd opiekuńczy na wniosek małżonka tej osoby, krewnych w linii prostej, rodzeństwa, jej przedstawiciela ustawowego lub osoby sprawującej nad nią fizyczną opiekę. W stosunku do osoby objętej wsparciem społecznym, o którym mowa w art. 8 tej ustawy, wniosek może złożyć, jak w sprawie, także organ do spraw pomocy społecznej.

Postępowanie toczące się na podstawie art. 29 u.o.z.p. zmierzające do zbadania, czy istnieje potrzeba przyjęcia do szpitala psychiatrycznego osoby chorej psychicznie, stanowi ingerencję w konstytucyjne prawo wolności i nietykalności człowieka. Konsekwencje orzeczeń wydawanych na podstawie ustawy o ochronie

zdrowia psychicznego uzasadniają zatem ściśle wykładanie jej przepisów i przestrzeganie bezwzględnego wymogu, by rozstrzygnięcie wydane na jej podstawie było celowe z punktu widzenia dobra i interesu osoby, której dotyczy (uchwała Sądu Najwyższego z 6 lutego 1996 r., III CZP 6/96, OSNC 1996, nr 7-8, poz. 95). Poszanowanie dóbr osobistych jednostki i działanie wyłącznie dla jej dobra w celu ochrony jej życia lub zdrowia wymaga również restrykcyjnego przestrzegania przepisów regulujących postępowanie określone ustawą w celu zagwarantowania prawa do obrony osób z zaburzeniami psychicznymi.

W sprawach określonych w art. 29 u.o.z.p. orzeka sąd opiekuńczy stosując odpowiednio przepisy kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu nieprocesowym, ze zmianami wynikającymi z ustawy o ochronie zdrowia psychicznego (art. 42). Sąd w tym postępowaniu jest zobowiązany przepisami ustawy o ochronie zdrowia psychicznego do uzyskania opinii co najmniej jednego lekarza psychiatry. Przepisy dopuszczają także możliwość uzyskania opinii pochodzącej od kilku lekarzy psychiatrów, a zatem więcej niż dwóch. Warto podkreślić, iż obowiązkiem biegłego jest ustalenie, czy i na jakie schorzenia psychiczne cierpi uczestnik, jaki jest sposób ich leczenia, szczególnie w szpitalu psychiatrycznym, oraz czy i dlaczego brak takiego leczenia spowoduje znaczne pogorszenie stanu jego zdrowia.

Z art. 281 k.p.c. wynika, że wyłączenie biegłego następuje z tych samych przyczyn, z jakich można żądać wyłączenia sędziego. W myśl art. 48 § 1 pkt 1 k.p.c. sędzia jest wyłączony z mocy samej ustawy w sprawach, w których jest stroną lub pozostaje z jedną ze stron w takim stosunku prawnym, że wynik sprawy oddziaływa na jego prawa lub obowiązki. Przyczyną wyłączenia przewidzianą w wymienionym przepisie jest pozostawanie przez sędziego (biegłego) nie w jakimkolwiek stosunku prawnym z jedną ze stron, lecz tylko w takim, który oddziaływa na sferę jego praw lub obowiązków, a więc prowadzi do powstania związku przyczynowego pomiędzy wynikiem sprawy a prawami lub obowiązkami sędziego (biegłego). Chodzi więc o związek bezpośredni, kauzalny, wpływający wprost na sytuację prawną sędziego (biegłego); nie ma znaczenia związek pośredni, dalszy lub czysto hipotetyczny.

Taka sytuacja zachodzi w sprawie niniejszej w stosunku do biegłego lekarza psychiatry A. G. pozostającej z wnioskodawcą Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej w S. w stałym stosunku zlecenia. Na podstawie umów z dnia 27 lutego 2018 r. i z dnia 1 lutego 2019 r. biegła za wynagrodzeniem, podług §1 obu umów, „przyjęła do wykonania konsultacje psychiatryczne dla pracowników socjalnych w sprawach klientów” wnioskodawcy. Taką konsultację odnośnie do stanu zdrowia psychicznego skarżącego odbyła z pracownikami wnioskodawcy w dniu 2 marca 2018 r., podczas której zasugerowała leczenie psychiatryczne skarżącego, bez jego zgody. To stanowisko podtrzymała w opinii wydanej w sprawie. Niepodobna zaś wykluczyć chęci potwierdzenia w orzeczeniu sądowym diagnozy co do skarżącego wydanej na etapie przedsądowym. Taka hipotetyczna możliwość wystąpienia tego typu motywacji u biegłego sądowego skutkuje wyłączeniem jego z mocy samej ustawy, zwłaszcza w sprawie tak daleko ingerującej w podstawowe prawa i wolności człowieka, jak sprawa o przymusowe leczenie psychiatryczne.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje stanowisko, że przewidziane w art. 281 k.p.c. wymaganie, aby strona złożyła wniosek o wyłączenie biegłego przed ukończeniem przez niego czynności, nie ma zastosowania do biegłego wyłączonego z mocy ustawy na skutek jednej z przyczyn wymienionych w art. 48 k.p.c.; w takiej sytuacji wyłączenie biegłego następuje z urzędu w każdym stanie sprawy. Stanowisko to wyraźnie oddziela przyczyny wyłączenia biegłego wymagające wniosku strony od przyczyn uzasadniających wyłączenie biegłego z urzędu.

Uzasadniony jest przeto zarzut skarżącego uchybienia procesowego polegającego na zaniechaniu skorygowania przez Sąd Okręgowy w S. wadliwie przeprowadzonego przez Sąd pierwszej instancji dowodu z opinii biegłego lekarza psychiatry A. G.

Z tych przyczyn orzeczono, jak w postanowieniu.